

Dagens frågor

Sovjetunionen vid Medelhavet

Sedan striderna upphörde vid Suezkanalen, har egentligen den enda marina aktivitet, som man hört talas om från det östra hörnet av Medelhavet, varit besök i Alexandria och Port Said av sovjetryska örlogsfartyg. Men sådana besök har också förekommit långt väster om Egypten. Algeriet har fått mottaga dem. Sovjetryska fartyg är numera ganska vanliga i Medelhavet. En uppskattning har gjorts av storleken av de sovjetryska marina styrkor, som förekommer där, och man har kommit fram till något mellan 40 och 50 fartyg. En Sverdlövkryssare ingår, och därtill kommer jagare, ubåtar och andra enheter. Med full rätt har man undrat över var alla dessa egentligen har sin bas. Att allt för ofta gå tillbaka den långa vägen till Svarta havet måste vara ytterst olägligt.

Egypten och Syrien har inte upplåtit några baser. För president Nasser är det sannolikt svårt nog att från Östblocket på nytt taga emot vapen och med vapnen följande instruktörer. De sistnämnda kan i alla fall gömmas undan. En flottbas i t. ex. Alexandria vore något helt annat, ett alltför uppenbart erkännande av den beroendeställning, i vilken Egypten befinner sig när det gäller att bygga upp en ny krigsmakt.

Däremot har Algeriet på senare tid kommit i blickpunkten. Också detta land får för närvarande betydande leveranser av krigsmateriel från Sovjetunionen. Dessa innefattar bland annat MIG-plan, och med rätt eller orätt har det påståtts, att ledningsspråket inom det algeriska flygvapnet för närvarande varken är arabiska eller franska utan ryska. Ty det är där som på andra håll. Ingen krigsmateriel, och allra minst den särskilt komplicerade, levereras utan åtföljande instruktörer. Det var som bekant också så som USA började sin hjälp till Vietnam.

När Frankrike utrymde Algeriet behöll

det genom avtalet i Evian rätten till vissa baser, av vilka den största var marinbasen Mers el Kebir, strax väster om Oran. Den skulle Frankrike få behålla i 15 år, men den ansågs vara så betydelsefull, att i avtalet inrymdes en överenskommelse att tiden skulle kunna förlängas. Detta var 1962. I september 1967, alltså redan efter 5 år, förband sig Frankrike att lämna basen, och utrymningen skall vara avslutad i februari i år. Detta väl utbyggda område, som t. o. m. omfattar verkstäder och ledningscentraler konstruerade så att de har fullständigt skydd mot kärnvapenanfall och som kostat Frankrike 100-tals miljoner ännu under senaste år, skall återgå till Algeriet. Det förefaller vara orimligt att den algeriska marinen skulle kunna övertaga det.

Inom NATO är man inte utan skäl upprörd över den möjlighet, som man där betecknat som en sannolikhet, nämligen att ryssarna bereds tillfälle att övertaga eller i varje fall utnyttja anläggningarna. Därigenom skulle de få sin ivrigt eftersökta bas för sin flotta i Medelhavet. Därmed skulle också NATO bli omfattat i sin södra flank. Eftersom man numera ingenting vet om hur Frankrike kommer att ställa sig i ett krigsfall mellan öst och väst, är Medelhavet i vissa lägen praktiskt taget förlorat. Storbritannien har gett upp Malta, och Frankrike ger upp Mers el Kebir.

Vad som föranlett Frankrike att på detta sätt försvaga NATO är inte så svårt att räkna ut. Den franske generalstabschefen general Ailleret har nyligen förklarat, att Frankrike inte bör binda sitt försvar vid några allierade. Därifrån är steget inte långt till att Frankrike anser sig kunna avstå ifrån att visa lojalitet med allierade som det nyss haft. Vid en kall beräkning måste det väsentliga vara vad Frankrike har att vinna. Men i själva verket blir Frankrike självt försvagat genom att avstå från tillgången

till Mers el Kebir, och framför allt från kontrollen av området. Visserligen har det sagts från franskt håll, att basen inte längre är "strategisk bas". Detta är knappast riktigt. Inom basen kan, för att bara nämna ett exempel, kärnvapenbärande raketer placeras.

Bakgrunden till detta franska steg, som på sitt sätt bidrar till att försvaga Europa, är troligen ganska komplicerad. En viktig orsak kan vara den, att de franska försvarsutgifterna stigit på ett oroväckande sätt. De franska kärnvapnen kostar oerhörda summor. Därtill kommer, att mycket som man förr fick genom och inom NATO-högkvarteret i Paris måste fransmännen nu betala själva. Alltså tvingas man att försöka spara på annat håll. Det ligger då nära till hands att avstå från en bas i ett arabiskt land. Detta ligger nämligen helt i linje med general de Gaulles allmänna proarabiska politik, så kraftigt demonstrerad i samband med hans fördömande av Israel och nu också genom hans vapenförsäljningar till Irak. Men viktigast är förmodligen att Frankrike är i hög grad beroende av att få olja från Algeriet, utan att numera ha någon kontroll över de oljeproducerande områdena. Därmed betingar oljan ständigt ett högre pris i politiska koncessioner. En verklig fara för Frankrike kommer att uppstå den dag, då ingenting mer finns att ge, annat än pengar, och då kan överste Boumedienne lika gärna sälja sin olja till Sovjetunionen som till Frankrike.

Osäker finansplan

Den nyligen framlagda statsbudgeten kan inte sägas innehålla några sensationer, om man dit inte räknar just det förhållandet att mera uppseendeväckande inslag saknas. Därmed är dock inte sagt, att en allmän politisk uppslutning kring budgetens mål-

sättning och de bakomliggande bedömningarna är att vänta. För det första är det ju valår och för det andra råder avsevärd oenighet i konjunkturbedömningarna.

Finansministerns huvudbry med att fånga den närmaste framtidens ekonomiska utveckling lär denna gång ha varit allvarligare än någon gång tidigare. Det är också uppenbart, att den ekonomiska tendensbilden inbjuder till en rad helt skiftande prognoser. Därtill kommer ju också de politiska övervägandena: valet kan ha stått mellan en ekonomisk oförsvarbar valbudget och en mera konjunkturriktig, kärvare linje. Herr Sträng har uppenbarligen valt den senare linjen. Om detta skett i en anda av ansvarsmedvetenhet eller om han varit så övertygad om en seger för oppositionen i höstens val, att han avsiktligt velat överlåta åt de borgerliga att i sinom tid skörda de bittra frukterna, låter sig inte avgöra.

Ett klart positivt drag i den nu presenterade finansplanen är den demonstrerade viljan att — äntligen — slå vakt om penningvärdet. Visserligen har vårt internationella konkurrensläge i så måtto förbättrats att bytesbalansens underskott minskat avsevärt under 1967, men de flesta experter förutser ett omslag under 1968. Till dessa frågor kommer så den påtagliga avtappning, som valutareserven vidkändes efter novemberdevalveringarna. På en månad minskades den sålunda med ca en miljard kronor. Även om den snabba försämringen till stor del är en högst tillfällig historia och alltså i och för sig inte behöver vara särskilt oroande, vittnar den om ett bristande förtroende hos omvärlden för vår förmåga att hävda kronans värde.

Den återhållsamma linje, som finansministern nu slagit in på, torde främst vara motiverad av behovet av just en utåtriktad styrkedemonstration. Då en restriktiv ekonomisk politik är utmärkande för de flesta för vår ekonomi betydelsefulla län-

der, skulle en isolerad expansionsekonomi, ledande till översysselsättning, kunna leda till ett mycket oroande läge. Hur frestande det än kan vara för oppositionen att försöka vinna politiska framgångar genom att vädja till det missnöje, som den försvagade sysselsättningen kan leda till, får den inte glömma, att regeringen nu i stort sett följer oppositionens tidigare rekommendationer. Att arbetslösheten genom den tidigare inflationspolitiken nu kommit att förstoras och framför allt i tiden koncentreras, bör inte föranleda förslag om en mera allmänt expansionistisk politik.

Sammanfattningsvis kan sägas, att årets finansplan vilar på mycket osäker grund. En endast måttligt starkare konjunkturuppgång i andra länder kan helt förändra vårt utgångsläge. Å andra sidan behövs heller inte mycket av ökade restriktioner i omvärlden för att den väntade konjunkturförbättringen helt skall utebli. Att sedan t.ex. en sådan nyckelpost i ekonomin som bilförsäljningens ökning starkt tycks ha överskattats, och att man i kreditmarknadskalkylen skattat utbudet från AP-fonden till en miljard kronor lägre än vad fondens egna beräkningar indikerar, påvisar bara ytterligare behovet av en flexibel ekonomisk politik. Det kan alltså inte anses uteslutet, att hr Sträng i höst — antingen han då sitter i kanslihuset eller på oppositionsbänken — inte kommer att frångå sin vana att förorda ytterligare skattechöjningar.

Säkerhetstjänsten

Resultaten av den framlagda utredningen om säkerhetstjänsten är synnerligen glädjande. Först och främst har det klargjorts, att säkerhetspolisen inte verkar som någon stat i staten. Den har fullgjort sin tjänst enligt direktiv av Kungl. Maj:t. Vidare har

det understrukits, att insamling av material till de mångomtalade registren inte i och för sig innebär en bedömning av dem som råkar finnas där. Väsentligt är däremot hur utlämningen av material sker till olika myndigheter. Denna utlämning har skett utomordentligt restriktivt och under omfattande, även parlamentarisk kontroll. Och slutligen — fastän många fler punkter kunde kommenteras — har säkerhetstjänsten genom sitt arbete lyckats avslöja och förhindra en mängd försök till infiltration av olämpliga element till känsliga platser inom försvaret och annorstädes. Det kan lugnt sägas, att säkerhetstjänsten har gjort sig högt förtjänt om landet.

En eloge skall här också ges till regeringen, som tillsatte utredningen. Personvalet var känsligt. Men det skall vilja en kvalificerad ovederhäftighet till för att ifrågasätta integriteten hos de framstående och högt aktade personer som placerades i utredningen.

En hel del förslag som utredningen framlagt förefaller vara lämpliga och riktiga. Ett sådant är införandet av "säkerhetssamtal" under ledning av en domare i vissa speciella fall, där någon anser sig ha blivit missbedömd. De kan också bidra till att minska dramatiken kring säkerhetstjänsten. Möjligen kan de också bidra till att klargöra, att det inte är en persons åsikter som sådana som kan vara olämpliga: var och en får tycka vad han vill. Fråga är i stället om hur åsikterna överensstämmer med de krav, som staten har rätt att ställa på vissa särskilda befattningshavare, alltså en avvägning av vilka risker staten önskar taga. Vill man ändra på grunderna för risktagandet, får detta ske i demokratisk ordning.

Ett sådant resonemang kan givetvis inte accepteras av dem som vill störta demokratisk ordning, alltså av kommunister och likasinnade. Hr Hermansson meddelade

omedelbart, att han övervägde att anmäla utredningen — för JO, alltså för den myndighet som har riksdagens särskilda uppdrag att övervaka lagars tillämpning. Det är groteskt, men typiskt. För hr Hermansson och hans anhängare är det viktigt att kampanjen mot statens säkerhetsorgan hålls vid liv. Man kan därför lugnt räkna med att en sådan kampanj kommer att drivas, och tjänstvilliga personer kommer att finnas till reds.

Inte oväntat uppträdde sådana genast i Sveriges Radio. Ett TV-program sändes, vilket var så skandalöst ovederhäftigt och missvisande, att radiochefen själv fann anledning att stoppa reprisändningen. Det märkliga är att ingen ansvarig fanns som ville stoppa första sändningen. Efteråt förklarades, att bandet till ett program gått sönder och att det andra programmet fanns färdigt att sättas in. Tro det den som vill. Det skulle alltså ha berott av en tillfällighet att det mot utredningen riktade programmet förelåg färdigt samma kväll som utredningens betänkande publicerades och att det fanns till hands med rätt längd och allt, då det först annonserade programmet råkade gå sönder. Men även i så fall bör väl någon eller några ha haft ansvar både för programmet och för sändningen. Antingen hade dessa personer ett så utomordentligt dåligt omdöme att de måste offentligen desavoueras, eller utnyttjade de sin ställning till ett medvetet försök att desinformera allmänheten. Andra alternativ till förklaring kan knappast föreligga, och mellan dem har radiochefen att välja.

Ägg är inga argument!

Helst skulle man vilja slippa att spilla ord på den manifestation av våldsdyrkan, som en grupp inom FLN-rörelsen gjorde sig skyldig till genom den odiösa äggkastningen mot en gästande amerikansk ambassadör.

Utänför en liten klick av vänsterextremister har tilltaget väckt harm och enhälligt fördömande. Till och med hr Erlander, som tidigare sagt sig hysa en viss sympati för demonstrationerna mot U.S.A., har sagt ifrån på skarpen.

Beklagligt nog går det inte att glömma episoden; i debatten kring den har det framförts en principiell uppfattning av säregen art, vars innebörd det är nödvändigt att belysa närmare. Uppfattningen har uttryckts av Folke Isaksson i Dagens Nyheter i frågan: "vad är viktigare, demonstrationernas form eller deras innehåll". Själv besvarar han inte uttryckligen frågan, men hans ståndpunkt tycks framgå av flera uttalanden t.ex. "Naturligtvis är äggkastning ett dumt tilltag", "Formen var olämplig, men i sak hade demonstranterna inte orätt", "Vi lever i en utkant av världen, men samtidigt mitt i världen, hotade (som alla andra) till våra liv. I en sådan belägenhet är det inte orimligt om vissa meningsyttringar blir obalanserade".

Isaksson tillgriper sedan det välkända dialektiska knepet att blåsa upp en meningsmotståndares påstådda felgrepp till samma dimension, som den handling han vill försvara. Han talar om "hysterin sedan ett par år på Svenska Dagbladets ledarsida, som också den kan upplevas som ett tidstypiskt utslag, en reaktion på ett inbillat eller verkligt tryck". Sv.D. kan säkert svara för sig själv, men vad Folke Isaksson än kan beskylla denna tidning för, inte är det väl ändå för "hysteri" på ledarsidan. Eller har vi redan kommit så långt i värdegemenskapens klyvning, att varje hävdande av en annan mening om vietnamkriget än vänsteruppfattningens, det må vara i aldrig så måttfulla ordalag, är hysterisk? Eller att en tidnings försvar för en lagbunden ordning byggd på demokratiska rättsprinciper, skall ställas som motsvarighet till den andra sidans sten- och äggkastning.

I så fall kommer vårt pluralistiska samhälle att utsättas för inre skakningar. Förutsättningen för ett sådant samhälle är ju en vidsträckt tolerans gentemot alla värderingar och handlingar, som icke är riktade mot individens frihet och trygghet eller det demokratiska samhällets funktioner. Ett korollarium till denna toleransattityd är att alla är överens om att inte tillgripa våld mot oliktankande; ett pluralistiskt samhälle kräver rentav en alldeles särskilt stark beredvillighet att avstå från varje slag av våld mot meningsmotståndare. Hur skulle det gå om man inom alla de otaliga opinionsgrupperna i en pluralistisk demokrati ansåg just den egna värderingen så helig, att den berättigar till våldsåtgärder.

Konsekvensen av Folke Isakssons skenbart toleranta, förstående och neutrala debattinlägg är att om en grupp anti-kommunister skulle kasta ägg på ryska ambasadören, som protest mot författarförföljelserna i Sovjetunionen, så skulle detta ses med förståelse. Det vore "ett dumt tilltag", men "det är inte orimligt om vissa meningsyttringar blir obalanserade".

Ingalunda. Det vore en förbrytelse, som borde hårt fördömas av den allmänna opinionen och bestraffas i laga ordning. Nästa steg är nämligen att man börjar slå sina medmänniskor eller skjuta på varandra. Dithän får det icke gå. Olika uppfattningar skall brytas mot varandra i den offentliga debatten, den som har de bästa argumenten skall segra. Håller vi inte på det, är humanitetens sak förlorad.

Det var det salig professor Kant menade, när han upplyste de stenkastande studenterna om att "stenar är inga argument". Ägg är det inte heller!

Bokbål på Lundagård?

Enligt tidningarna har fyra studentföreningar i Lund krävt att professor Torsten

Gårdlund skall avskedas från sina poster inom studentkåren och att hans böcker skall slopas som kurslitteratur. Anledningen uppges vara föreningarnas missnöje med den bok som professor Gårdlund gav ut om Lamco i Liberia.

Hr Gårdlunds bok om företagsamheten i Liberia har redan recenserats och kommenterats på många håll, och det finns ingen anledning att gå in på den här. Den skrevs för att klarlägga vad Lamco är, något som befanns vara nödvändigt efter det beryktade vänstervridna TV-reportaget. Till en sådan uppgift var det naturligt att hämta Torsten Gårdlund, eftersom ingen någonsin ifrågasatt hans integritet. Boken färdigställdes med all den kunskapsrikedom och den torra saklighet som kännetecknar författaren. Till skillnad från de protesterande studenterna gick han till problemet utan förutfattad mening. Också till skillnad från studenterna gick han till uppgiften med erfarenhet om vad han talade om.

Det förhåller sig nämligen så att hr Gårdlund inte bara tjänstgjort i ett u-land. Han har också skrivit en bok som han kallat "Att arbeta i u-land" och vilken otvivelaktigt är något av det klokaste som publicerats på svenska om sådan verksamhet. Det är alltså bl. a. den boken som lundastudenterna skulle förhindras att läsa, om de protesterande föreningarna skulle få sin vilja igenom. Risk finns tydligen enligt dem, att studenterna genom sådan läsning skulle lära sig något som inte stämmer överens med den doktrin de hyllar.

Ätminstone två av de fyra föreningarna håller sig nämligen med färdiggjorda åsikter. Clartésektionen i Lund och Sydafrikakommittén är kommunistiska. En av föreningarna kallar sig Zenitgruppen, och det är från Stockholms horisont ännu inte fullt klarlagt var den hör hemma, men man kan ju förmoda att den är minst sagt vänster-

inriktad. Den fjärde är dock mest intressant. Det är den Socialdemokratiska studentklubben i Lund. Den har förenat sig med två kommunistiska föreningar för att fördöma en f. d. redaktör för den socialdemokratiska ideologiska tidskriften Tiden. Statsminister Erlander bör, när han läste tidningsnotisen, ha sänt en saknadens tanke till sin tids Lund. Mycket kan sägas om de radikala studenterna i Lund för 30 år sedan, men socialdemokraterna höll klara gränser mot kommunisterna, och rätten att tänka själv ifrågasatte de aldrig.

Det kan visserligen i förstone tyckas att de protesterande studenterna iakttagit en viss behärskning i sina krav. De yrkar att hr Gårdlund avsättes, men inte från sitt ämbete utan bara från befattningar inom studentkåren. De vill förbjuda läsningen av hans böcker som kurslitteratur, men de har ännu inte krävt att de skall brännas offentligt på Lundagård. Men i övrigt är det ju ingenting som skiljer deras önsningar från vad nazisterna gjorde på sin tid.

För diktaturer är det livsviktigt att se till att särskilt den intellektuella eliten, universitetsungdomen, blir indoktrinerad på rätt sätt. Partiet bestämmer vad som får läsas. Der Führer denkt für uns. I Tyskland brändes Heine på bokbål, i gott sällskap med andra av världslitteraturens store. I Sovjetunionen förvaras viss västerländsk litteratur i biblioteken bakom särskilda galler, så att man kan kontrollera vem som begär att få läsa den.

Men i båda länderna fanns, och finns än i dag, studenter som i hemlighet och med stor personlig risk letade sig fram till vad som sagts från andra sidor och på andra håll, som trodde på att för vetenskap krävs objektivitet och översikt, som sökte frigöra sig från tvång och ville ut ur allt andligt fängelse. Det är dagens vänsterradikala studenter förbehållet att med välbehag

framställa krav på att de själva skall stängas inne.

Sovjet och balt-svenskarna

Den sovjetryska pressen har vid flera tillfällen under senare tid riktat häftiga angrepp mot svenska medborgare av baltisk härkomst, och man har också i friskt minne den skenrättegång som genomfördes för någon tid sedan, varvid en i Sverige numera bosatt balt dömdes till döden in contumaciam. Samma dag som utrikesminister Torsten Nilsson inledde ett officiellt besök i Sovjetunionen, den 27 november förra året, anklagades tio namngivna est-svenskar i Komsomolskaja Pravda för spionage till förmån för den amerikanska underrättelsetjänsten, CIA. Och i december förekom nya beskyllningar, riktade mot balter i Sverige, för spionage. I början av januari levererades ett nytt häftigt angrepp av partiorganet Sovjetskaja Estonia. Ett stort antal likaledes namngivna est-svenskar betecknades i den senaste artikeln som "gestapoagenter, SA-män, fascister, banditer och imperialistspioner". Hårda attacker riktades också mot deltagarna i den s.k. frihetsmarschen i Stockholm den 6 november, som bekant en demonstration med stor anslutning mot kommunismen med anledning av bolsjevikrevolutionens 50-årsjubileum.

Det är i och för sig inte något nytt eller oförklarligt att man i Sovjet ser med oblida ögon på den aktivitet, som i exilen utövas av balterna i syfte att någon gång i framtiden återföra friheten till sina ockuperade hemländer. Men även om man är van vid att det kommunistiska språkbruket aldrig drar sig för ens de grövsta tillmälen, blir man något konfunderad över den senaste tidens förlöpningsar. Sannolikt bekommer det inte vare sig de många balt-svenskar som deltog i frihetsmarschen eller de många andra svenskar, na, bland dem hrr Holmberg och Ohlin som

föredragshållare, att i den kommunistiska propagandan stämplas som "politiska avfällingar och förrädare". Frågan är blott varför angreppen intensifierats så starkt på senare tid.

Kanske kunde det ligga nära till hands att tro, att missnöjet med de sovjetryska ockupanterna blivit så märkbart i de baltiska staterna i dag, att man på partihåll ansett det nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder för att försöka hindra de i Sverige boende balterna att genom sina olika organisationer sprida upplysning till hemlandet om friheten i västerlandet. Har "liberaliseringen" inom Sovjetunionen lett till ökande svårigheter i utkanterna av imperiet? I och för sig borde det inte förvåna, om satellitstaternas successiva frigörelse från beroendet av Moskva också gav näring åt frihetssträvandena i de länder, som under andra världskriget införlivades med Sovjetväldet. Det är allmänt känt, att det särskilt i de baltiska staterna råder ett vitt utbrett missnöje med russificeringsprocessen.

Det kan emellertid också finnas en annan förklaring till angreppen på balt-svenskarna. Det är möjligt, att man i Sovjetunionen tagit intryck av den vänsterextremistiska propagandan i vårt land, överskattat dess betydelse och ansett tidpunkten lämplig för att på vanligt kommunistiskt manér genom s.k.

desinformation försöka misskreditera de antikommunistiska krafterna i Sverige, av vilka balterna utgör en viktig del.

De sovjetryska försöken att misskreditera balt-svenskarna är på förhand dömda att misslyckas av det enkla skälet att dessa utgör en väl ansedd och helt integrerad befolkningsgrupp i det svenska samhället. Efter andra världskriget valde omkring 30 000 baltiska flyktingar att stanna i Sverige. Av dessa utgjorde esterna det överväldigande flertalet. I många fall har de ingått äktenskap med svenskar, och i dagens läge torde omkring 100 000 medborgare antingen direkt eller på fädernet eller mödernet härstamma från Balticum. De i Sverige uppvuxna eller födda generationerna är i regel tvåspråkiga. De är helt integrerade i det svenska samhället men bevarar också sitt baltiska kulturarv. Och vad mera är, de har övertagit sina föräldrars frihetspatos och inte glömt vad som tvingade dessa bort från hemlandet. Genom träget arbete har balt-svenskarna visat sin duglighet. De utgör ett gott tillskott till den svenska folkstammen. Anklagelserna mot dem som av frihetslidelse drevs att fly från sina härtagna länder för att ha varit "gestapoagenter", "fascister" etc. kan endast utmana löjet och blir på så sätt en bumerang mot kommunistdiktaturen.

Swedish Rhapsody